

การพัฒนา รูปแบบการบริหารงบประมาณของผู้ตรวจราชการกรมการปกครอง ในการแก้ไข
ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี*

**Development of budget management model for the Inspector General
of the Department of Provincial Administration to solve the problems
of the people In Pathum Thani province**

นิภาพันธุ์ ฐานวงศ์¹

Niparparn Than-vong

6714830012@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนา รูปแบบการบริหารงบประมาณ ปัญหาและอุปสรรค แนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคตลอดจนการพัฒนา รูปแบบการบริหารงบประมาณของผู้ตรวจราชการกรมการปกครอง ในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี ซึ่งใช้วิธีวิจัยเอกสารและวิจัยสนามในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 คน โดยการนาระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการตรวจราชการของผู้ตรวจราชการกรมการปกครอง พ.ศ. 2546 หมวด 1 ข้อ 6 มาประยุกต์ใช้ ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้ตรวจราชการเป็นกลไกหลักเชื่อมโยงนโยบายงบประมาณสู่พื้นที่ 2) การบริหารงบประมาณขับเคลื่อนผ่านการประสานงานเชิงบูรณาการ 3) ข้อมูลจากการตรวจราชการสะท้อนปัญหาและความต้องการจริง 4) บทบาทเชิงยุทธศาสตร์ช่วยแก้ปัญหาประชาชนอย่างยั่งยืน พบปัญหาและอุปสรรค ดังนี้ 1) กรอบนโยบายและโครงสร้างงบประมาณส่วนกลางจำกัดความยืดหยุ่นของพื้นที่ 2) ข้อมูลและการวิเคราะห์เชิงประจักษ์ยังไม่เชื่อมโยงปัญหาพื้นที่ อย่างเป็นระบบ 3) การบูรณาการระหว่างหน่วยงานและระบบติดตามประเมินผลยังไม่เป็นเอกภาพ 4) ข้อจำกัด ด้านบุคลากร ระเบียบ และกระบวนการส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบริหารงบประมาณ แนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ดังนี้ 1) ปรับกรอบงบประมาณให้ยืดหยุ่นและสอดคล้องบริบทพื้นที่ 2) พัฒนาระบบข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ 3) ส่งเสริมการบูรณาการและระบบติดตามประเมินผลที่เป็นเอกภาพ 4) พัฒนาศักยภาพบุคลากรและปรับปรุงกระบวนการบริหาร

คำสำคัญ : ผู้ตรวจราชการกรม; ตรวจราชการ; การบริหารงบประมาณ

Keywords : Inspector General of the Department; Government inspection; Budget management

*บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระเรื่อง การพัฒนา รูปแบบการบริหารงบประมาณของผู้ตรวจราชการกรมการปกครอง ในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี

¹นักศึกษาลูกศรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทนำ

ประเทศไทยได้กำหนดทิศทางการพัฒนาในระยะยาวภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561–2580 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566–2570 ซึ่งมีเป้าหมายสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมุ่งยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน เสริมสร้างความมั่นคงของประเทศ และลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเข้าถึงบริการของรัฐ การบรรลุเป้าหมายดังกล่าวนี้ได้ขึ้นอยู่กับ การกำหนดนโยบายในระดับส่วนกลางเพียงเท่านั้น หากแต่ต้องอาศัยกลไกการบริหารราชการแผ่นดินที่มีประสิทธิภาพ สามารถถ่ายทอดและแปลงนโยบาย แผน และทิศทางการพัฒนาไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรม ครอบคลุม และสอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่อย่างแท้จริง หน่วยงานในระดับอำเภอถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายของรัฐสู่การปฏิบัติ เนื่องจากเป็นหน่วยงานภาครัฐที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด และทำหน้าที่เป็นจุดเชื่อมต่อโดยตรงระหว่างรัฐกับประชาชนในระดับพื้นที่ ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้กำหนดให้อำเภอเป็นส่วนราชการระดับพื้นที่ มีหน้าที่รับผิดชอบในการนำนโยบายของรัฐบาล ไปสู่การปฏิบัติ โดยมีนายอำเภอเป็นผู้รับผิดชอบในการอำนวยความสะดวกราชการ การประสานงาน และการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน สร้างความผาสุก ความสงบเรียบร้อย และความมั่นคงของประเทศ อย่างไรก็ตาม อำเภอทั้ง 878 แห่งทั่วประเทศ มีความแตกต่างกัน ส่งผลให้ปัญหาและความเดือดร้อนของประชาชนในแต่ละพื้นที่มีลักษณะเฉพาะ ความเร่งด่วน และแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวบางส่วนเป็นปัญหาเฉพาะหน้าที่ต้องการการแก้ไขอย่างทันด่วนที่ ขณะที่บางส่วนเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ต้องอาศัยการบูรณาการทรัพยากรและการดำเนินงานจากหลายหน่วยงาน การบริหารงบประมาณในระดับพื้นที่จึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการสนับสนุนการแก้ไขปัญหาให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่และความต้องการที่แท้จริงของประชาชน เพื่อสนับสนุนบทบาทของอำเภอในการขับเคลื่อนนโยบาย และแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน กรมการปกครองได้จัดสรรงบประมาณสำหรับโครงการสนับสนุนการบูรณาการและขับเคลื่อนนโยบายในระดับอำเภอ โดยมอบหมายให้ผู้ตรวจราชการกรมการปกครองทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการตรวจติดตาม วิเคราะห์ และสะท้อนปัญหา ความจำเป็นเร่งด่วน และความต้องการของพื้นที่ เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ประกอบการพิจารณาจัดทำและอนุมัติโครงการภายใต้กรอบหลักเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้าง การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การเสริมสร้างความมั่นคง ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชนให้ได้มาตรฐาน

ระเบียบว่าด้วยการบริหารงบประมาณ พ.ศ. 2562 ได้กำหนดให้หน่วยรับงบประมาณต้องจัดทำแผนการปฏิบัติงานและแผนการใช้จ่ายงบประมาณที่เชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บท และแผนปฏิรูปประเทศ โดยมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับจากการใช้จ่ายงบประมาณเป็นสำคัญ ส่งผลให้บทบาทของผู้ตรวจราชการกรมการปกครองในการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณในระดับพื้นที่ มิได้จำกัดอยู่เพียงการตรวจสอบความถูกต้องตามระเบียบเท่านั้น แต่ยังมี ความสำคัญต่อการทำให้งบประมาณของรัฐสามารถตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และยั่งยืน

จากความเป็นมาดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยซึ่งเคยปฏิบัติราชการ กรมการปกครอง สนใจจะศึกษา การพัฒนารูปแบบการบริหารงบประมาณ ปัญหาและอุปสรรค เสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนการพัฒนารูปแบบการบริหารงบประมาณของผู้ตรวจราชการกรมการปกครองในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีการวิจัย ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบทความทางวิชาการ วารสาร สิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ รายงานการวิจัย คู่มือการปฏิบัติงาน พระราชบัญญัติ ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง เอกสารทางวิชาการ เป็นต้น รวมทั้งการสืบค้นจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการบริหารงบประมาณ

2. การวิจัยสนาม โดยผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งจะใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง หรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ ลักษณะของการสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์ที่มีคำถามและข้อกำหนดที่แน่นอนตายตัว จะสัมภาษณ์ผู้ใดก็ได้ที่คำถามแบบเดียวกัน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. ประชากร ได้แก่ ผู้ตรวจราชการกรมการปกครอง ผู้ปฏิบัติงานกองตรวจราชการกรมการปกครอง นายอำเภอ ปลัดอำเภอ ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงบประมาณ ในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี

2. กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้สัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงบประมาณของผู้ตรวจราชการกรมการปกครอง คือ ข้าราชการในกองตรวจราชการ กรมการปกครอง และในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงเป็นการเลือกตัวอย่างโดยกำหนดคุณลักษณะของประชากรที่ต้องการศึกษา (วิโรจน์ ก่อสกุล, 2568 หน้า 32 - 33) พิจารณาจากผู้มีความรู้ โดยสามารถให้ข้อมูลในประเด็นที่ต้องการศึกษาได้เป็นอย่างดี จำนวน 5 คน ประกอบด้วย

1) ผู้ตรวจราชการกรมการปกครอง	จำนวน 1 คน
2) นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ	จำนวน 1 คน
3) นายอำเภอ	จำนวน 1 คน
4) ปลัดอำเภอ	จำนวน 1 คน
5) นักวิชาการเงินและบัญชีชำนาญการ	จำนวน 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง หรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ ลักษณะของการสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์ที่มีคำถามและข้อกำหนดแน่นอนตายตัว จะสัมภาษณ์ผู้ใดก็ได้ที่คำถามเดียวกัน (วิโรจน์ ก่อสกุล, 2568, หน้า 38) และทำการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยตนเองตามที่ได้คัดเลือกไว้ โดยแจ้งให้ผู้สัมภาษณ์ทราบล่วงหน้า โดยก่อนการสัมภาษณ์ผู้สัมภาษณ์จะขออนุญาตใช้การจดบันทึกและบันทึกเสียงก่อนทุกครั้ง

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารงบประมาณของผู้ตรวจราชการกรมการปกครองในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารงบประมาณของผู้ตรวจราชการกรมการปกครองในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี สอดคล้องกับระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการตรวจราชการของผู้ตรวจราชการกรมการปกครอง พ.ศ. 2546 (กระทรวงมหาดไทย, 2546, หน้า 2 - 3) โดยมีประเด็นที่ครอบคลุม ในหมวด 1 วัตถุประสงค์ของการตรวจราชการ ข้อ 6 ดังนี้

- 1) บริบทการตรวจราชการและการบริหารงบประมาณ

ผู้ตรวจราชการกรมการปกครองมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในฐานะกลไกหลักในการเชื่อมโยงนโยบายด้านงบประมาณของรัฐบาลและกระทรวงมหาดไทยไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ โดยบทบาทดังกล่าวมิได้จำกัด

อยู่เพียงการทำหน้าที่กำกับ ตรวจสอบ และติดตามการใช้จ่ายงบประมาณให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ และหลักธรรมาภิบาลเท่านั้น หากยังครอบคลุมถึงบทบาทเชิงสนับสนุนและให้คำปรึกษาแก่หน่วยงานในพื้นที่ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับกรอบนโยบาย แนวทางการจัดทำโครงการ และกระบวนการบริหารงบประมาณ นอกจากนี้ ผู้ตรวจราชการมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอด เร่งรัด และขับเคลื่อนนโยบายด้านงบประมาณจากส่วนกลาง ซึ่งช่วยให้การดำเนินงานของหน่วยงานในสังกัด เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ตามกรอบเวลาที่กำหนด การดำเนินงานภายใต้กรอบนโยบายและแนวทางจากส่วนกลางที่มีลักษณะค่อนข้างตายตัว ส่งผลให้หน่วยงานในพื้นที่มีข้อจำกัดด้านความยืดหยุ่นในการปรับแผนงานและโครงการให้สอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่ ทั้งด้านสภาพปัญหา ความเร่งด่วน และความต้องการที่แตกต่างกันของประชาชนในแต่ละพื้นที่ จากประเด็นดังกล่าว ผู้ตรวจราชการจึงถูกคาดหวังให้ทำหน้าที่มากกว่าการเป็นกลไกควบคุมและตรวจสอบตามระเบียบ แต่ควรพัฒนาบทบาทไปสู่การทำหน้าที่เป็น “ตัวกลาง” ในการสะท้อนข้อมูลจากพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นข้อค้นพบจากการตรวจราชการ ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินโครงการ ตลอดจนข้อเสนอแนะของหน่วยงานและประชาชน ส่งกลับไปยังส่วนกลาง เพื่อใช้ประกอบการกำหนดนโยบาย การจัดสรรงบประมาณ และการปรับปรุงแนวทางการบริหารงบประมาณให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

2) กระบวนการบริหารงบประมาณ

การประสานงานระหว่างผู้ตรวจราชการ หน่วยงานส่วนกลาง และหน่วยงานในพื้นที่ ถือเป็นกลไกสำคัญ ในการขับเคลื่อนนโยบายของรัฐและการใช้งบประมาณให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยผู้ตรวจราชการ มีบทบาทเป็นตัวกลางหลักในการถ่ายทอดนโยบาย แนวทาง และกรอบการบริหารงบประมาณจากส่วนกลางไปสู่ระดับพื้นที่ ควบคู่กับการทำหน้าที่กำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และให้ข้อเสนอแนะเชิงพัฒนาแก่หน่วยงานที่รับผิดชอบ ซึ่งมีส่วนช่วยเสริมสร้างความถูกต้อง โปร่งใส และความมีวินัยทางการเงินการคลัง รวมถึงลดความเสี่ยงจากการใช้จ่ายงบประมาณ ที่ไม่เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ และหลักธรรมาภิบาล การประสานงานที่ดำเนินไปตามโครงสร้างการบังคับบัญชาและลำดับชั้นทางราชการ แม้จะเอื้อต่อการสร้างมาตรฐานการดำเนินงานที่เป็นเอกภาพและสอดคล้องกับนโยบายส่วนกลาง แต่ยังคงประสบข้อจำกัดในด้านความยืดหยุ่น ความคล่องตัว และประสิทธิภาพของการสื่อสาร ส่งผลให้การปรับใช้แนวทางงบประมาณให้เหมาะสมกับบริบทเฉพาะของแต่ละพื้นที่ยังทำได้ไม่เต็มศักยภาพ ในอีกด้านหนึ่ง ข้อมูลที่ได้จากการตรวจราชการของผู้ตรวจราชการถือเป็นฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการจัดทำผลการผลักดัน และการปรับปรุงแผนงานและโครงการในระดับพื้นที่ เนื่องจากเป็นข้อมูลที่สะท้อนสภาพปัญหา ความจำเป็น และความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ตลอดจนข้อจำกัดและอุปสรรคในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ข้อมูลดังกล่าวจึงสามารถนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจด้านการจัดสรรและบริหารงบประมาณให้มีความสอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่มากยิ่งขึ้น รวมถึงใช้เป็นหลักฐานสนับสนุนการเสนอของงบประมาณหรือการปรับเปลี่ยนแนวทางการดำเนินโครงการให้ตอบสนองต่อปัญหาได้ตรงจุด สำหรับกระบวนการติดตามและประเมินผล มีลักษณะเชิงบูรณาการ ทั้งการติดตามผ่านระบบรายงานผล การตรวจสอบเอกสารทางการเงินและบัญชี การประเมินความก้าวหน้าและความสอดคล้องของการดำเนินโครงการกับวัตถุประสงค์ ตลอดจนการลงพื้นที่ตรวจราชการจริงเพื่อรับทราบสภาพปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นโดยตรง นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญกับการพิจารณาทั้งในมิติของผลผลิต (Output) และผลลัพธ์ (Outcome) ของโครงการ เพื่อประเมินความคุ้มค่าและประสิทธิผลของการใช้งบประมาณอย่างรอบด้าน

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคในการบริหารงบประมาณของผู้ตรวจราชการ กรมการปกครองในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า

3) ปัญหาและอุปสรรค

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำแผนงานและโครงการงบประมาณของกรมการปกครองมีลักษณะเชิงระบบและมีความเชื่อมโยงกันในหลายมิติ โดยครอบคลุมตั้งแต่ระดับนโยบาย โครงสร้างและกระบวนการวางแผน ไปจนถึงระดับการปฏิบัติในพื้นที่ พบว่านโยบายและแนวทางการจัดทำงบประมาณจากส่วนกลางมีกรอบและ

เงื่อนไขที่ค่อนข้างตายตัว ส่งผลให้หน่วยงานในพื้นที่มีข้อจำกัดในการออกแบบแผนงานและโครงการให้มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับสภาพปัญหา ความจำเป็น และบริบทเฉพาะของพื้นที่อย่างแท้จริง ขณะเดียวกัน โครงสร้างการวางแผนงบประมาณที่เป็นไปตามลำดับขั้นทางราชการ ยังทำให้ข้อเสนอจากระดับพื้นที่สู่ส่วนกลางเกิดความล่าช้าและไม่ครบถ้วน การจัดทำแผนงานและโครงการจำนวนไม่น้อยยังขาดฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ที่มีความทันสมัย ครบถ้วน และเชื่อมโยงกับสภาพปัญหาในพื้นที่อย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การกำหนดวัตถุประสงค์ ตัวชี้วัด และผลลัพธ์ของโครงการยังไม่สามารถสะท้อนผลสัมฤทธิ์เชิงนโยบายได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ การบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังมีข้อจำกัด ทั้งในด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูล การประสานแผนงาน และการกำหนดบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน ทำให้เกิดความซ้ำซ้อนของโครงการ ในเรื่องระเบียบและกรอบงบประมาณ พบว่ากฎระเบียบด้านการเงินการคลังและเงื่อนไขการใช้จ่ายงบประมาณมีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ขณะที่ระบบข้อมูลด้านการติดตามและประเมินผลยังขาดการพัฒนาอย่างเป็นเอกภาพ ประกอบกับข้อจำกัดด้านบุคลากรในระดับพื้นที่ ทั้งในด้านจำนวน ความรู้ความเข้าใจด้านระเบียบงบประมาณ และทักษะในการวิเคราะห์วางแผน และจัดทำโครงการ ทำให้ไม่สามารถตอบสนองต่อปัญหาที่แท้จริงของพื้นที่ได้อย่างเต็มที่ สำหรับกระบวนการติดตามความก้าวหน้าและการใช้จ่ายงบประมาณ พบว่ายังประสบปัญหาด้านความไม่ต่อเนื่อง และคุณภาพของข้อมูล การรายงานผลและการเบิกจ่ายงบประมาณที่ล่าช้า รวมถึงภาระงานที่สูงของบุคลากรในระดับพื้นที่ ไม่เป็นไปตามเป้าหมายและกรอบเวลาที่กำหนด ในส่วนของการจัดการข้อร้องเรียนจากประชาชน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่ากรมการปกครองมีกระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริงที่เป็นระบบ มีความโปร่งใส และยึดหลักธรรมาภิบาล โดยใช้กลไกที่หลากหลาย อาทิ การตรวจสอบเอกสารทางราชการ การลงพื้นที่เพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริง และการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผลการตรวจสอบดังกล่าวไม่เพียงถูกนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าและเยียวยาความเดือดร้อนของประชาชนเท่านั้น หากยังถูกนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบในการปรับปรุงแนวทางการบริหารงบประมาณและพัฒนาระบบการดำเนินงานในอนาคต

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคตลอดจนการพัฒนากระบวนการบริหารงบประมาณของผู้ตรวจราชการกรมการปกครองในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า

4) ผลลัพธ์และความต้องการพัฒนา

งบประมาณภาครัฐในปัจจุบันสามารถนำมาใช้บรรเทาและแก้ไขความเดือดร้อนของประชาชนได้ในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะในกรณีที่เป็นโครงการภายใต้กรอบนโยบายจากส่วนกลางที่มีความชัดเจน หรือเป็นโครงการเร่งด่วนที่รัฐบาลให้ความสำคัญเป็นพิเศษ ซึ่งช่วยให้การจัดสรรและการใช้จ่ายงบประมาณสามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็วและเกิดผลในทางปฏิบัติ ผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดเชิงโครงสร้างและเชิงกระบวนการในการบริหารงบประมาณของภาครัฐที่ส่งผลต่อความสามารถในการตอบสนองในระดับพื้นที่อย่างทั่วถึง ในมิติของโครงสร้างงบประมาณ พบว่ากรอบวัตถุประสงค์และเงื่อนไขการใช้จ่ายงบประมาณมีลักษณะค่อนข้างตายตัว ส่งผลให้หน่วยงานในพื้นที่ขาดความยืดหยุ่นในการปรับใช้ทรัพยากรให้เหมาะสมกับลักษณะปัญหา ขณะเดียวกันกระบวนการพิจารณาอนุมัติและการเบิกจ่ายงบประมาณยังต้องดำเนินการผ่านขั้นตอนที่ซับซ้อนและใช้ระยะเวลานาน ซึ่งไม่สอดคล้องกับลักษณะของปัญหาความเดือดร้อนที่ต้องการการแก้ไขอย่างเร่งด่วน จากข้อจำกัดดังกล่าว บทบาทของผู้ตรวจราชการจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะกลไกกลางในการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการใช้งบประมาณ รวมถึงการสะท้อนข้อมูลข้อเท็จจริง ปัญหา อุปสรรค และความต้องการจากระดับพื้นที่กลับไปยังส่วนกลาง เพื่อเชื่อมโยงนโยบายด้านงบประมาณกับการปฏิบัติจริงในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ตรวจราชการไม่เพียงทำหน้าที่ควบคุมให้การใช้จ่ายงบประมาณเป็นไปตามกฎหมายและระเบียบเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทเชิงสนับสนุนและเชิงพัฒนา โดยเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแผนงานและโครงการให้สามารถตอบสนองต่อความเดือดร้อนของประชาชนได้ตรงจุดมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ประสิทธิภาพ

ในการบริหารงบประมาณของผู้ตรวจราชการจะเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ หากได้รับการสนับสนุนจากระบบข้อมูล และฐานข้อมูลกลางด้านงบประมาณที่มีความครบถ้วน ถูกต้อง และเป็นปัจจุบัน

5) ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนารูปแบบ

การพัฒนารูปแบบการบริหารงบประมาณที่เหมาะสมของกรมการปกครองควรมุ่งเน้นการเสริมสร้างบทบาทของผู้ตรวจราชการให้เป็นกลไกหลักในการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการใช้งบประมาณในเชิงผลสัมฤทธิ์เชิงพื้นที่ มากกว่าการทำหน้าที่ควบคุมตามกรอบระเบียบเพียงอย่างเดียว โดยต้องมีกรอบนโยบายและทิศทางการบริหารงบประมาณที่ชัดเจน สอดคล้องและเชื่อมโยงระหว่างนโยบายของรัฐบาลและกระทรวงกับสภาพปัญหา ความจำเป็น และความต้องการที่แท้จริงของพื้นที่ เพื่อให้งบประมาณสามารถนำไปใช้แก้ไขปัญหาของประชาชนได้อย่างตรงจุดและเกิดผลในทางปฏิบัติ นอกจากนี้ การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศด้านงบประมาณที่มีความครบถ้วน ทันสมัย และเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบระหว่างส่วนกลางและระดับพื้นที่ ถือเป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญต่อการยกระดับประสิทธิภาพการบริหารงบประมาณ ระบบข้อมูลดังกล่าวควรถูกนำมาใช้เป็นฐานในการวางแผน การจัดสรรงบประมาณตามผลการดำเนินงาน รวมถึงการติดตามและประเมินผลที่ให้ความสำคัญกับทั้งผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อประชาชน ซึ่งจะช่วยเพิ่มความโปร่งใส ความรอบคอบ และความน่าเชื่อถือในการตัดสินใจเชิงนโยบาย ในด้านความยั่งยืนของการใช้งบประมาณ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการบริหารงบประมาณควรตั้งอยู่บนฐานข้อมูลข้อเท็จจริงที่ได้จากการตรวจราชการ ข้อมูลข้อร้องเรียนของประชาชน และกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เพื่อให้การกำหนดแผนงานและโครงการสะท้อนปัญหาและความต้องการที่แท้จริง ลดความคลาดเคลื่อนระหว่างนโยบายกับการปฏิบัติจริง ขณะเดียวกัน ควรส่งเสริมการบูรณาการงบประมาณและการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานทุกระดับ ทั้งในมิติของการวางแผน การดำเนินงาน และการติดตามประเมินผล เพื่อลดความซ้ำซ้อน เพิ่มความคุ้มค่าในการใช้ทรัพยากรของรัฐ และสร้างผลสัมฤทธิ์เชิงนโยบายที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น การนำผลการติดตามและประเมินผลมาใช้เป็นกลไกในการเรียนรู้และปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของรูปแบบการบริหารงบประมาณที่มีประสิทธิภาพ โดยควรมีการนำข้อค้นพบจากการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงแผนงาน การออกแบบโครงการ และการจัดสรรงบประมาณในรอบถัดไปอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้การบริหารงบประมาณสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของบริบทพื้นที่ได้อย่างเหมาะสมขณะเดียวกัน ผลการวิจัยยังเน้นย้ำถึงความจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงบประมาณ ทั้งในระดับส่วนกลางและระดับพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ความเข้าใจในระเบียบการเงินการคลัง ทักษะการวิเคราะห์ข้อมูล การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ และการประเมินผล รวมถึงการจัดสรรอัตรากำลังและการบริหารภาระงานให้มีความเหมาะสมกับภารกิจที่เพิ่มขึ้น ตลอดจนการสร้างแรงจูงใจและขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน เพื่อสนับสนุนให้ผู้ตรวจราชการและบุคลากรที่เกี่ยวข้องสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่าง มีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนารูปแบบการบริหารงบประมาณของผู้ตรวจราชการกรมการปกครอง ในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยได้นำแผนปฏิบัติการราชการรายปี พ.ศ. 2568 ของกรมการปกครอง ได้กำหนดเป้าหมายสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ซึ่งในยุทธศาสตร์ที่ 6 : ยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนากลไกการบริหารราชการแผ่นดินให้มีประสิทธิภาพ สามารถนํานโยบายและวิสัยทัศน์ไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ได้จริง ครอบคลุม ทัวถึงและสนับสนุนการยกระดับคุณภาพชีวิต ความมั่นคง และการลดความเหลื่อมล้ำของประชาชนอย่างยั่งยืน (กรมการปกครอง, 2568, หน้า 28-30) และได้นําระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการตรวจราชการของผู้ตรวจราชการกรมการปกครอง พ.ศ. 2546 (กระทรวงมหาดไทย, 2546, หน้า 2-3) โดยมีประเด็นที่ครอบคลุม ในหมวด 1 วัตถุประสงค์ของการตรวจราชการ ข้อ 6 เพื่อเผยแพร่นโยบายของรัฐบาล รวมทั้งเป้าหมายของกระทรวงมหาดไทยและกรมการปกครอง ให้หน่วยงานนำไปจัดทำแผนงาน งาน และโครงการให้สอดคล้องกัน

พร้อมทั้งติดตามความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรค และผลการดำเนินงาน นอกจากนี้ ได้มีการประสานงาน เร่งรัด และตรวจสอบการปฏิบัติงานของหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมถึงการตรวจเยี่ยมพื้นที่ รับฟังความคิดเห็นและความต้องการของเจ้าหน้าที่และประชาชน เพื่อให้คำแนะนำ ชี้แจง และนำข้อมูลไปใช้ประกอบการปรับปรุงการดำเนินงาน ผลการศึกษาและประเมินผลได้นำเสนอผู้บังคับบัญชา เพื่อพิจารณาสั่งการ อันจะนำไปสู่การพัฒนาการบริหารงานให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อทางราชการ จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาการพัฒนา รูปแบบการบริหารงบประมาณ ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน 1. บริบทการตรวจราชการและการบริหารงบประมาณ 2. กระบวนการบริหารงบประมาณ 3. ปัญหาและอุปสรรค 4. ผลลัพธ์และความต้องการพัฒนา 5. ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนารูปแบบ นำมาอภิปรายผลการวิจัยตามกรอบแนวคิดการวิจัยได้ ดังนี้

1. บริบทการตรวจราชการและการบริหารงบประมาณ

1.1 บทบาทของผู้ตรวจราชการกรมการปกครองในกระบวนการบริหารงบประมาณเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนมีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะกลไกหลักในการเชื่อมโยงนโยบายของรัฐบาลและกระทรวงมหาดไทยไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ ทำหน้าที่ถ่ายทอดทิศทางนโยบายด้านงบประมาณ ควบคู่กับการกำกับให้การดำเนินงานของหน่วยงานในพื้นที่ บทบาทของผู้ตรวจราชการในฐานะช่องทางสำคัญในการสะท้อนข้อมูล ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดจากระดับพื้นที่กลับไปยังส่วนกลาง ยังสอดคล้องกับคำตอบผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1 (2568) ให้ข้อมูลว่า “แนวทางการจัดทำแผนงานและโครงการให้มีความเหมาะสม มีประสิทธิภาพ และสามารถตอบสนองต่อปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนได้อย่างตรงจุด ตลอดจนทำหน้าที่สะท้อนข้อมูล ปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดจากพื้นที่ไปยังผู้บริหารระดับนโยบาย...” การติดตามความก้าวหน้า การรับฟังความคิดเห็นและความต้องการของประชาชน ตลอดจนการศึกษา วิเคราะห์ และเสนอแนะเชิงนโยบายต่อผู้บังคับบัญชา การบริหารงบประมาณที่ขาดกลไกการสะท้อนข้อมูลย้อนกลับจากพื้นที่ มักประสบปัญหาความ ไม่สอดคล้องระหว่างนโยบายกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริง

1.2 การถ่ายทอดและการเร่งรัดนโยบายด้านงบประมาณจากส่วนกลางสู่พื้นที่ในปัจจุบันดำเนินการภายใต้กลไกการสั่งการและการกำกับติดตามตามลำดับชั้นอย่างเป็นระบบ ผ่านหนังสือราชการ การประชุมมอบนโยบาย การกำหนดแนวทางปฏิบัติ ตัวชี้วัด และระบบรายงานผลจากส่วนกลาง มีความเป็นเอกภาพ มีมาตรฐานเดียวกัน และสามารถควบคุม ตรวจสอบ และติดตาม การใช้จ่ายงบประมาณได้อย่างมีประสิทธิภาพและโปร่งใส สอดคล้องกับคำตอบผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2 (2568) ให้ข้อมูลว่า “ปัจจุบันการถ่ายทอดและเร่งรัดนโยบายด้านงบประมาณจากส่วนกลางสู่พื้นที่ ส่วนใหญ่เป็นการสั่งการตามสายบังคับบัญชา ผ่านหนังสือราชการ การประชุมชี้แจง และการกำหนดแนวทางปฏิบัติจากส่วนกลางอย่างชัดเจน...” ซึ่งช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน แต่ในขณะเดียวกันกลับจำกัดอำนาจการตัดสินใจ และความยืดหยุ่นของหน่วยงานในระดับพื้นที่ ส่งผลให้การปรับแผน การบูรณาการการทำงาน และการออกแบบโครงการให้สอดคล้องกับบริบทและปัญหาเฉพาะของพื้นที่ทำได้ไม่เต็มที่ ความสอดคล้องกับงานวิจัยของ บังอร ปลั่งชัน (2566, หน้า 6) เห็นว่า การเร่งรัดการใช้จ่ายภายใต้กรอบเวลาที่จำกัด อาจทำให้หน่วยงานในพื้นที่ให้ความสำคัญกับความถูกต้องตามระเบียบและการเบิกจ่ายให้ทันเวลา มากกว่าคุณภาพของโครงการ

2. กระบวนการบริหารงบประมาณ

2.1 การประสานงานระหว่างผู้ตรวจราชการ หน่วยงานส่วนกลาง และหน่วยงานในพื้นที่ เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายด้านงบประมาณของกระทรวงมหาดไทยและกรมการปกครองให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ขณะที่ผู้ตรวจราชการทำหน้าที่ถ่ายทอดนโยบาย กำกับ ติดตาม และให้ข้อเสนอแนะเชิงพัฒนา สอดคล้องกับคำตอบผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ 1 (2568) ให้ข้อมูลว่า “ผู้ตรวจราชการมีบทบาทในการถ่ายทอดนโยบาย กำกับ ติดตาม และให้ข้อเสนอแนะเชิงพัฒนา เพื่อให้การใช้จ่ายงบประมาณเป็นไปตามกรอบ วัตถุประสงค์ และระเบียบที่กำหนด...” บทบาทของผู้ตรวจราชการในกระบวนการประสานงานดังกล่าวมีส่วนช่วยเสริมสร้างความถูกต้อง โปร่งใส และความสอดคล้องของการใช้จ่ายงบประมาณกับวัตถุประสงค์ของโครงการและระเบียบที่กำหนด

สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมเกียรติ ภูสมศรี (2561) ที่พบว่า การมีกลไกกำกับติดตามจากส่วนกลางช่วยลดความคลาดเคลื่อนในการตีความนโยบาย และลดความเสี่ยงด้านความผิดพลาด ทางการเงินการคลังของหน่วยงานในพื้นที่ ความซับซ้อนของขั้นตอนงบประมาณและภาระงานด้านเอกสารเป็นอุปสรรคสำคัญต่อความคล่องตัวในการดำเนินงาน และอาจส่งผลกระทบต่อความรวดเร็วและคุณภาพของโครงการในระดับพื้นที่

2.2 การจัดทำหรือผลักดันโครงการในพื้นที่ พบว่า ข้อมูลจากการตรวจราชการเป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนการจัดทำและผลักดันโครงการใช้งบประมาณในพื้นที่ที่สามารถตอบสนองต่อปัญหาและความเดือดร้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากเป็นข้อมูลที่ได้จากการติดตาม ตรวจสอบ และการลงพื้นที่รับฟังข้อเท็จจริงจากประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับคำตอบผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1 (2568) ให้ข้อมูลว่า “ทำให้สามารถมองเห็นทั้งสภาพปัญหา ผลกระทบ และบริบทเฉพาะของแต่ละพื้นที่ได้อย่างรอบด้าน...” ข้อมูลจากการตรวจราชการสามารถสะท้อนข้อจำกัดในการดำเนินงานของหน่วยงานในพื้นที่ ทั้งด้านทรัพยากรงบประมาณ ระเบียบ ขั้นตอน และความพร้อมของบุคลากร ซึ่งเอื้อต่อการให้ข้อเสนอแนะเชิงปรับปรุงและการออกแบบรูปแบบโครงการให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่มากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับคำตอบผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1 (2568) ให้ข้อมูลว่า “ยังช่วยสะท้อนข้อจำกัดในการดำเนินงานของหน่วยงานในพื้นที่ ทำให้สามารถเสนอแนะแนวทางแก้ไขหรือปรับรูปแบบการดำเนินโครงการให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่มากยิ่งขึ้น...” การใช้ข้อมูลจากการตรวจราชการเป็นฐานในการติดตามและประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณ ยังสะท้อนบทบาทของผู้ตรวจราชการ ที่มุ่งให้การตรวจราชการทำหน้าที่ให้ข้อเสนอแนะเชิงพัฒนา และประเมินผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงาน เพื่อให้การใช้งบประมาณเกิดความคุ้มค่า โปร่งใส และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ บังอร ปลั่งชัน (2566)

2.3 การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของโครงการที่ใช้งบประมาณในพื้นที่ ใช้กระบวนการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของโครงการในลักษณะผสมผสานหลายวิธีการ สอดคล้องกับคำตอบผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 4 (2568) ให้ข้อมูลว่า “ใช้หลายวิธีการในการติดตามควบคุม ติดตามผ่านการรายงานผลการดำเนินงานและรายงานการใช้จ่ายงบประมาณ...” เพื่อให้สามารถตรวจสอบได้อย่างรอบด้าน เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้ผู้ตรวจราชการสามารถกำกับ ควบคุม และตรวจสอบการดำเนินโครงการให้เป็นไปตามแผนงานและวัตถุประสงค์ที่ได้รับอนุมัติ เพื่อนำไปใช้ประกอบการให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานในระยะต่อไป การตรวจราชการมีบทบาทในการเสนอแนะเชิงพัฒนา และใช้ผลการติดตามประเมินผลเป็นข้อมูลสนับสนุนการบริหารราชการและการจัดสรรงบประมาณ สอดคล้องกับงานศึกษาของ ชนิษฐา คงนิยม (2566) ที่พบว่า การบริหารงบประมาณที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีกลไกการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง โดยนำผลการประเมินมาใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับ เพื่อปรับปรุงการดำเนินงานและการวางแผนงบประมาณในรอบถัดไป ซึ่งช่วยเพิ่มทั้งประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณค่าของการใช้งบประมาณภาครัฐ

3. ปัญหาและอุปสรรค

3.1 ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงบประมาณ มีลักษณะเป็นปัญหาเชิงระบบ ครอบคลุมทั้งมิติด้านนโยบาย กระบวนการบริหารงบประมาณ การบูรณาการการทำงาน การใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจ และสมรรถนะของบุคลากร ดังนี้ 1. ปัญหาเชิงนโยบายและโครงสร้างการวางแผนงบประมาณ 2. ปัญหาด้านคุณภาพการวิเคราะห์ปัญหาและการออกแบบแผนงาน พบว่า แผนงานและโครงการบางส่วนยังขาดการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก และขาดการเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับคำตอบผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1 (2568) ให้ข้อมูลว่า “คุณภาพของการวิเคราะห์ปัญหาและการจัดทำแผนงาน แผนงานและโครงการบางส่วนยังขาดการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก และการเชื่อมโยงระหว่างปัญหา เป้าหมาย ตัวชี้วัด และงบประมาณอย่างเป็นระบบ...” 3. ปัญหาด้านการบูรณาการและการประสานงานระหว่างหน่วยงาน แต่ยังไม่พบข้อจำกัดด้านการสื่อสาร สอดคล้องกับคำตอบผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1 (2568) ให้ข้อมูลว่า “ในทางปฏิบัติยังพบข้อจำกัดด้านการสื่อสารและการทำงานร่วมกัน

4. ข้อจำกัดด้านระเบียบ กระบวนการ และกรอบงบประมาณ ระเบียบและขั้นตอนด้านงบประมาณที่มีความซับซ้อน

สอดคล้องกับคำตอบผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1 (2568) ให้ข้อมูลว่า “ข้อจำกัดด้านระเบียบและกระบวนการงบประมาณ ส่งผลต่อความล่าช้าในการเสนอแผนและการดำเนินโครงการ...” 5. ปัญหาด้านข้อมูล ระบบติดตามประเมินผล และบุคลากร ข้อมูลที่ใช้ประกอบการจัดทำค่าของงบประมาณในบางกรณียังไม่ครบถ้วนหรือไม่เป็นปัจจุบัน

3.2 การติดตามความก้าวหน้าของโครงการที่ใช้งบประมาณในระดับพื้นที่ที่ยังเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคหลายประการ ซึ่งมีลักษณะเป็นปัญหาเชิงระบบ และส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการกำกับ ควบคุม และประเมินผลการใช้งบประมาณของผู้ตรวจราชการกรมการปกครอง ดังนี้ 1. ปัญหาความไม่ต่อเนื่องและคุณภาพของข้อมูลรายงาน สอดคล้องกับคำตอบผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1 (2568) ให้ข้อมูลว่า “ความไม่ต่อเนื่องของข้อมูลความก้าวหน้าจากหน่วยงานในพื้นที่ ซึ่งบางครั้งรายงานยังไม่ครบถ้วนหรือไม่สะท้อนผลการดำเนินงานที่แท้จริง...” 2. ปัญหาความล่าช้าในการรายงานและการเบิกจ่ายงบประมาณ ขั้นตอนด้านงบประมาณ สอดคล้องกับคำตอบผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2 (2568) ให้ข้อมูลว่า “ขั้นตอนและระเบียบด้านงบประมาณที่มีความซับซ้อน ยังส่งผลให้การเบิกจ่ายเกิดความล่าช้า...” 3. ข้อจำกัดด้านความรู้และความเข้าใจในระเบียบการเงินการคลังของบุคลากร สอดคล้องกับคำตอบผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1 (2568) ให้ข้อมูลว่า “ข้อจำกัดด้านบุคลากรและความพร้อมของหน่วยปฏิบัติ...” 4. ภาระงานและข้อจำกัดด้านบุคลากรในพื้นที่รับผิดชอบภารกิจหลายด้านพร้อมกัน สอดคล้องกับคำตอบผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3 (2568) ให้ข้อมูลว่า “ข้อจำกัดด้านบุคลากรและความพร้อมของผู้เกี่ยวข้อง ...” 5. ปัญหาด้านการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ บังอร ปลั่งชั้น (2566) ที่พบว่า การขาดกลไกการประสานงานเชิงบูรณาการเป็นอุปสรรคต่อประสิทธิภาพการติดตามโครงการงบประมาณ

3.3 กระบวนการตรวจสอบและสืบสวนข้อเท็จจริงเมื่อเกิดข้อร้องเรียนจากประชาชนเกี่ยวกับโครงการที่ใช้งบประมาณ มีลักษณะเป็นระบบและมีลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน ควบคู่กับการลงพื้นที่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของผู้ตรวจราชการกรมการปกครองที่มีได้ทำหน้าที่เพียงตรวจสอบความถูกต้องเชิงระเบียบเท่านั้น หากแต่ทำหน้าที่เป็นกลไกในการแสวงหาข้อเท็จจริงอย่างรอบด้าน สอดคล้องกับคำตอบผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1 (2568) ให้ข้อมูลว่า “การตรวจสอบเอกสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโครงการ จะมีการลงพื้นที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนรอบด้าน...” เพื่อให้การวินิจฉัยปัญหาและการให้ข้อเสนอแนะมีความถูกต้อง เป็นธรรม และเชื่อถือได้ โดยกระบวนการตรวจสอบข้อร้องเรียนที่พบจากการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าผู้ตรวจราชการใช้ข้อมูลจากทั้งเอกสารและพื้นที่จริงเป็นฐานในการพิจารณา การมีกลไกการกำกับติดตามและการนำผลการตรวจสอบไปใช้ปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความคุ้มค่าในการใช้งบประมาณ

4. ผลลัพธ์และความต้องการพัฒนา

4.1 งบประมาณภาครัฐในปัจจุบันสามารถนำมาใช้บรรเทาและแก้ไขความเดือดร้อนของประชาชนได้ในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะในกรณีโครงการที่อยู่ภายใต้กรอบนโยบายและแผนงานจากส่วนกลาง หรือเป็นโครงการเร่งด่วนที่ได้รับการกำหนดเป็นลำดับความสำคัญ สอดคล้องกับคำตอบผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1 (2568) “เห็นว่างบประมาณในปัจจุบัน สามารถนำมาใช้บรรเทาและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนได้ในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะในกรณีที่เป็นนโยบายเร่งด่วนหรือโครงการที่ส่วนกลางให้ความสำคัญ...” ความยืดหยุ่นในการปรับใช้เงินงบประมาณที่จำกัด วัตถุประสงค์และกรอบการจัดสรรงบประมาณที่ค่อนข้างตายตัว รวมถึงขั้นตอนการพิจารณาและการเบิกจ่ายที่ใช้ระยะเวลาอันยาวนาน ซึ่งส่งผลให้ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างทันที่หรือไม่ตรงกับสภาพปัญหาที่แท้จริงของพื้นที่ การบริหารงบประมาณภาครัฐมักประสบปัญหาช่องว่างระหว่างนโยบายกับการปฏิบัติจริง บทบาทของผู้ตรวจราชการ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะกลไกเชื่อมโยงระหว่างนโยบายจากส่วนกลางกับการปฏิบัติในระดับพื้นที่ การปรับปรุงระบบการบริหารงบประมาณให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น

เปิดโอกาสให้พื้นที่มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการใช้จ่ายงบประมาณ และนำข้อมูลจากการตรวจราชการ มาใช้ประกอบการตัดสินใจ เชิงนโยบายอย่างเป็นระบบ

4.2 การบริหารงบประมาณของผู้ตรวจราชการจะมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น หากได้รับการสนับสนุนจาก ข้อมูลและระบบสารสนเทศที่มีความครบถ้วน ทันสมัย และเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบในทุกระดับ สอดคล้องกับ คำตอบผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1 (2568) ให้ข้อมูลว่า “การบริหารงบประมาณของผู้ตรวจราชการควรได้รับการสนับสนุนด้วยข้อมูลและระบบที่มีความครบถ้วน ทันสมัย และเชื่อมโยงกันในทุกระดับ ...” ซึ่งจะช่วยทำให้ ผู้ตรวจราชการสามารถติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการใช้งบประมาณได้อย่างเป็นภาพรวม มีความต่อเนื่อง และลดความซ้ำซ้อนของข้อมูลจากหลายแหล่ง ส่งผลให้สามารถให้ข้อเสนอแนะหรือสั่งการแก้ไขได้อย่างทันทั่วทั้ง จะช่วยลดความคลาดเคลื่อนระหว่างความต้องการของพื้นที่กับโครงการที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณ ในขณะที่เดียวกัน การใช้เครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงินและงบประมาณ เช่น การวิเคราะห์แนวโน้มการใช้จ่าย ย้อนหลัง การเปรียบเทียบผลการดำเนินงาน และการรวบรวมตัวอย่างโครงการที่มีประสิทธิภาพ จะช่วยสนับสนุน การตัดสินใจเชิงนโยบายของผู้ตรวจราชการให้มีความรอบคอบ โปร่งใส และเชิงประจักษ์มากยิ่งขึ้น

5. ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนารูปแบบ

5.1 การพัฒนารูปแบบการบริหารงบประมาณที่เหมาะสมสำหรับผู้ตรวจราชการ มิได้มุ่งเน้นเพียงการ ควบคุมความถูกต้องตามระเบียบเท่านั้น หากแต่ต้องยกระดับบทบาทของผู้ตรวจราชการให้เป็นกลไกเชิง ยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนงบประมาณไปสู่ผลสัมฤทธิ์เชิงพื้นที่อย่างแท้จริง 1) กรอบนโยบายและทิศทางที่ชัดเจน สอดคล้องกับคำตอบผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2 (2568) ให้ข้อมูลว่า “การกำหนด เป้าหมายและทิศทางการใช้ งบประมาณที่ชัดเจน และสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล...” 2) ระบบข้อมูลและสารสนเทศที่เชื่อมโยงกัน สอดคล้องกับคำตอบผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1 (2568) ให้ข้อมูลว่า “ระบบข้อมูลและสารสนเทศด้านงบประมาณ ที่เป็นปัจจุบันและเชื่อมโยงกัน ระหว่างส่วนกลางและพื้นที่...” การขาดข้อมูลที่เป็นระบบและเชื่อมโยงระหว่าง ส่วนกลางกับพื้นที่ เป็นอุปสรรคต่อการกำกับติดตามงบประมาณ 3) การวางแผนและจัดสรรงบประมาณ ตามผลสัมฤทธิ์ สอดคล้องกับคำตอบผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2 (2568) ให้ข้อมูลว่า “กระบวนการวางแผนและ การจัดสรรงบประมาณแบบมีส่วนร่วม ในการเสนอปัญหาและแนวทางแก้ไข...” 4) กลไกติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลที่เป็นระบบ สอดคล้องกับคำตอบผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2 (2568) ให้ข้อมูลว่า “ควรมีกลไก การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการใช้งบประมาณอย่างใกล้ชิด...” 5) การประสานงานและบูรณาการ ทุกระดับ ความซ้ำซ้อนของแผนงานและโครงการเป็นปัญหาสำคัญในการบริหารงบประมาณ สอดคล้องกับคำตอบ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5 (2568) ให้ข้อมูลว่า “การบูรณาการข้อมูลและการประสานงานระหว่างหน่วยงาน ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ เพื่อหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อนของโครงการ...” 6) ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม และการพัฒนาศักยภาพบุคลากร การเปิดเผยข้อมูลและการมีส่วนร่วมของประชาชน สอดคล้องกับคำตอบผู้ให้ ข้อมูลสำคัญคนที่ 1 (2568) ให้ข้อมูลว่า “ควรส่งเสริม ความโปร่งใส การเปิดเผยข้อมูล และการมีส่วนร่วมของ ประชาชน ควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง...” เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความ น่าเชื่อถือของการใช้งบประมาณ ขณะเดียวกัน การพัฒนาความรู้และทักษะด้านการเงินการคลังและการประเมินผล ของบุคลากร จะช่วยให้รูปแบบการบริหารงบประมาณสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

5.2 การบริหารงบประมาณของกรมการปกครองจะสามารถแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน จำเป็นต้องปรับแนวคิดจากการให้ความสำคัญกับความถูกต้องตามระเบียบและขั้นตอนทางการเงินเป็นหลัก ไปสู่การบริหารงบประมาณที่ยึดปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของพื้นที่เป็นศูนย์กลาง และคำนึงถึงผลลัพธ์ ที่เกิด ความจำเป็นในการเชื่อมโยงข้อมูล จากข้อร้องเรียน และเสียงสะท้อนของประชาชน สอดคล้องกับคำตอบ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1 (2568) ให้ข้อมูลว่า “ควรให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงข้อมูลจากการตรวจราชการเข้ากับ กระบวนการจัดทำและบริหารงบประมาณอย่างเป็นระบบ...” การบูรณาการการทำงานและงบประมาณ หน่วยงาน ภาครัฐยังมีการดำเนินงานแยกส่วน ส่งผลให้เกิดความซ้ำซ้อนของโครงการและการใช้ทรัพยากรไม่คุ้มค่า

สอดคล้องกับคำตอบผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2 (2568) ให้ข้อมูลว่า “การการทำงานและการใช้งบประมาณร่วมกันระหว่างหน่วยงานในระดับอำเภอ จังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อลดความซ้ำซ้อน...” การพัฒนาตัวชี้วัดที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ และการนำผลการประเมินมาใช้เป็นข้อมูลการจัดสรรงบประมาณในรอบต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

การศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารงบประมาณของผู้ตรวจราชการกรมการปกครองในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี โดยการศึกษาวิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. กระทรวงควรกำหนดนโยบายชัดเจนให้ผู้ตรวจราชการกรมการปกครองทำหน้าที่เป็นกลไกหลักในการเชื่อมโยงนโยบายงบประมาณจากส่วนกลางกับการปฏิบัติในระดับพื้นที่ โดยขยายบทบาทจากการกำกับตรวจสอบเชิงระเบียบไปสู่การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสะท้อนข้อมูลปัญหา ความเดือดร้อน และความต้องการของประชาชน เพื่อประกอบการตัดสินใจเชิงนโยบายและการจัดสรรงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ควรทบทวนกรอบนโยบาย แนวทาง และระเบียบด้านการบริหารงบประมาณที่มีลักษณะตายตัว เพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นให้หน่วยงานในพื้นที่สามารถปรับแผนงานและโครงการให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาความเร่งด่วน และบริบทเฉพาะของพื้นที่ได้มากขึ้น ภายใต้หลักความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และธรรมาภิบาล

3. กระทรวงควรจัดให้มีระบบฐานข้อมูลกลางด้านงบประมาณที่เชื่อมโยงข้อมูลการตรวจราชการ แผนงาน โครงการ การเบิกจ่าย ผลการดำเนินงาน และข้อมูลความเดือดร้อนหรือข้อร้องเรียนของประชาชน เพื่อสนับสนุนการกำกับ ติดตาม และประเมินผลในเชิงผลลัพธ์และผลกระทบต่อประชาชนอย่างเป็นระบบและทันต่อสถานการณ์

4. ควรกำหนดนโยบายให้การจัดสรรและบริหารงบประมาณของกรมการปกครองยึดหลักงบประมาณฐานผลการดำเนินงาน โดยเชื่อมโยงงบประมาณกับผลลัพธ์และประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจริง ลดการมุ่งเน้นตัวชี้วัดเชิงปริมาณหรือเชิงกระบวนการเพียงอย่างเดียว

5. ควรกำหนดนโยบายในการพัฒนาด้านศักยภาพบุคลากร โดยเฉพาะความรู้ด้านการเงินการคลัง การวิเคราะห์ข้อมูล การบริหารงบประมาณและการประเมินผล โดยให้ความสำคัญกับตำแหน่งทางด้านการเงินและบัญชี และควรมีการกำหนดตำแหน่งในด้านพัสดุเพิ่มเติม ควบคู่กับการทบทวนอัตรากำลังและการกระจายภาระงานให้เหมาะสม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ความคล่องตัว และลดความล่าช้า ในการดำเนินโครงการ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเชิงคุณภาพ การศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรเพิ่มการศึกษาในเชิงปริมาณเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

2. การศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรขยายขอบเขตด้านประชากรให้ครอบคลุมถึงประชาชนที่อยู่ในพื้นที่เพื่อจะได้ทราบถึงความต้องการของประชาชนในพื้นที่มากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงมหาดไทย. (2546). *ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการตรวจราชการของผู้ตรวจราชการกรมการปกครอง*

พ.ศ. 2546. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง

กรมการปกครอง. (2568). *แผนปฏิบัติการราชการรายปี (พ.ศ.2568) ของกรมการปกครอง* กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง

ชนินฐา คงนิยม. (2566) *การพัฒนารูปแบบการบริหารงบประมาณของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่* สังกัด

สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต,

มหาวิทยาลัยคริสเตียน

บังอร ปลั่งขัน. (2566) *การบริหารงบประมาณด้านการศึกษาดำเนินการตามหลักธรรมาภิบาล กรณีศึกษา สำนักงานเขต*

ประเวศ กรุงเทพมหานคร. การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534. (2534, กันยายน, 4). ราชกิจจานุเบกษา, 108(156), ฉบับพิเศษ, 2-29.

วิโรจน์ ก่อสกุล. (2568). เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์.

กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.

สมเกียรติ ภูษมศรี. (2561) การพัฒนารูปแบบการบริหารงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

สำนักงานประมาณ. (2562). ระเบียบว่าด้วยการบริหารงบประมาณ พ.ศ. 2562. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1. (2568). ผู้ตรวจราชการกรมการปกครอง. สัมภาษณ์. ธันวาคม, 19.

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2. (2568). นายอำเภอ. สัมภาษณ์. ธันวาคม, 6.

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3. (2568). ปลัดอำเภอ. สัมภาษณ์. ธันวาคม, 10.

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4. (2568). นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ. สัมภาษณ์. ธันวาคม, 19.

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5. (2568). นักวิชาการเงินและบัญชีชำนาญการ. สัมภาษณ์. ธันวาคม, 10.